

پژوهش‌های روستایی، دوره ۶، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۴
صفحه ۴۳۲-۴۱۱

بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت جوانان در فعالیت‌های کشاورزی مطالعه موردی: شهرستان کرمانشاه

ثریا آستین‌فشان - کارشناس ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه رازی
امیرحسین علی‌بیگی - دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه رازی
مصیب غلامی* - دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه رازی

دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۱۲/۱۷ پذیرش نهایی: ۱۳۹۴/۳/۲۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی جوانان روستایی و تأثیر آنها بر میزان مشارکت در فعالیت‌های کشاورزی به‌روش توصیفی - همبستگی انجام شد. جامعه آماری تحقیق، جوانان روستاهای شهرستان کرمانشاه (سه بخش سرفیروزآباد، ماهی‌دشت و مرکزی) بودند (N=۳۴۰۸۹) که با استفاده از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای، ۲۵۰ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه بود که روایی آن را اعضای هیئت علمی دانشگاه رازی تأیید کردند و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۹ تأیید شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از ابزار SPSS انجام شد. در بخش آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از همبستگی و رگرسیون استفاده شد. نتایج تحقیق نشان دادند که میزان تعلق خاطر جوانان به روستای خود با میانگین ۳/۶۵ و انحراف معیار ۰/۴۶ و میزان رضایتمندی آنان از زندگی روستایی با میانگین ۲/۹۰ و انحراف معیار ۱/۰۳، در حد متوسط است. مشارکت جوانان در فعالیت‌های کشاورزی در حد نسبتاً خوب ارزیابی شد. رگرسیون خطی نشان داد که ۴۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته (مشارکت در امور کشاورزی) را دو متغیر مستقل (تعلق خاطر و رضایتمندی از زندگی روستایی) تبیین می‌کنند. بیشترین سطح تحصیلات را جوانانی با سطح تحصیلات دیپلم دارند (۳۴/۵ درصد) که نشان می‌دهد سطح سواد اکثر جوانان روستاها در سطح پایینی قرار دارد. پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران در برنامه‌های خود حداکثر توجه را به آموزش روستاها داشته باشند.

کلیدواژه‌ها: تعلق خاطر، جوانان روستایی، رضایتمندی، کشاورزی، مشارکت.

ثریا آستین‌فشان و همکاران ——— بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

مقدمه

جایگاه روستاها در فرایند توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشورها اهمیت فراوانی دارد و توسعه هر کشوری ابتدا در گرو توسعه بخش روستایی آن است. براساس گفته مایکل تودارو، علت اصلی اهمیت دادن به توسعه کشاورزی و زندگی روستایی فقط این نیست که بیشتر جمعیت کشورهای جهان سوم را روستاییان تشکیل می‌دهند، بلکه این است که راه‌حل نهایی بیکاری‌ها و مهاجرت‌های نابهنگام و خارج از حد و سایر مشکلات جوامع شهری، ایجاد تعادل بین توسعه روستایی و شهری است (ایمنی، ۱۳۸۷).

بخش کشاورزی یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی کشورهاست. برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از منظر توجه و اهمیت دادن به بخش کشاورزی بسیار مهم‌اند، زیرا اقتصاد بسیاری از کشورها بر پایه بخش کشاورزی آن است و نقش کشاورزی در ایجاد اشتغال و درآمدزایی برای ساکنان مناطق روستایی اهمیت زیادی دارد (علی‌بیگی، ۱۳۸۷؛ پورسینا و همکاران، ۱۳۸۹؛ آقاسی‌زاده، ۱۳۸۴). سالخوردگی جمعیت در بخش کشاورزی از بزرگ‌ترین معضلات بخش کشاورزی در کشور ما به‌شمار می‌آید. این بحران بزرگ می‌تواند عواقب جبران‌ناپذیری در زمینه‌های اقتصادی و تولیدکنندگی به‌ویژه در بخش مواد غذایی داشته باشد. از مهم‌ترین پیامدهای این بحران، کاهش بهره‌وری و امنیت غذایی، افزایش واردات و به‌تبع آن خروج مقدار زیادی ارز به خارج از کشور است. برای جلوگیری از وقوع چنین مشکلاتی، به نیروهای فعال و شاداب و با قدرت ریسک‌پذیری بالا نیاز است، که این ویژگی را در جمعیت جوان جامعه می‌توان پیدا کرد (رمضانیان، ۱۳۸۰). جوانان به‌عنوان تولیدکنندگان و سازندگان جامعه امروز و فردای مملکت ما نقش مهمی در پیشرفت پایدار کشور دارند. در این بین نقش تولیدکنندگی جوانان روستایی اهمیت بسیار زیادی دارد (افتخاری و محمدی سلیمانی، ۱۳۸۱؛ ارتیاعی و همکاران، ۱۳۸۸). جوانان با ایجاد «تحول شغلی» به‌دنبال تحرک اجتماعی و تغییر پایگاه اجتماعی خویش هستند، تاحدی که واقع‌نگری را فراموش می‌کنند و آرمان‌گرایانه می‌اندیشند (قهاری، ۱۳۷۷). در دیدگاه نسل جدید روستایی که در حال پذیرش

نوعی فرهنگ توسعه‌یافتگی است، با فراهم‌شدن فرصت درون روستاها و حمایت از آنها با تدوین هنجارهای خود، زمینه‌های فرهنگی مناسبی از جمله فرهنگ مشارکتی برای توسعه روستایی فراهم می‌آید و موجب توسعه روستا می‌شود. اگر در روستا فرصت برای جوانان بروز نیابد، به‌دنبال امکانات مناسب از روستا خارج می‌شوند و زمینه برای خالی‌شدن روستا و بحران‌های اکولوژیکی و اجتماعی و اقتصادی در سطح ملی آماده می‌شود (محسنی تبریزی و میرزایی، ۱۳۸۳).

در زمان حاضر تلاش کشورهای در حال توسعه، حفظ جوانان روستایی در روستاها و فراهم‌آوردن شرایط اشتغال آنها به حرفه کشاورزی است تا فرصت‌هایی را برای اشتغال جوانان روستایی فراهم آورند. اما وجود عواملی مانند تحصیلات و رسانه‌ها و امکانات موجود در شهرها و فاصله طبقاتی بین شهر و روستا سبب شده است که سطح آرمان‌ها و تمایلات جوانان روستایی افزایش یابد و حتی نوع تمایلات آنها نیز متفاوت شود. همه این عوامل موجب ترک روستا از سوی جوانان و مهاجرت آنان به شهرها می‌شود (پورسینا و همکاران، ۱۳۸۹). بین مهاجرت از روستا بین جوانان و رضایت آنها از وضعیت زندگی کنونی رابطه وجود دارد و با افزایش مهاجرت به شهرها از میزان رضایت جوانان نیز کاسته می‌شود (قهاری، ۱۳۷۷).

به نظر می‌رسد برخی عوامل می‌توانند باعث ترغیب جوانان روستایی برای کار و زندگی در محیط‌های روستایی شوند. دولت می‌تواند با حفظ نیروهای روستایی ساکن و ارتقای سطح بهره‌وری و کارایی آنها و افزایش امکانات موجود و همچنین عوامل اجتماعی گوناگونی نظیر تعلق خاطر به مکان زندگی و رضایت از زندگی روستایی - که اهمیت زیادی دارند - موجب ترغیب روستاییان و به‌ویژه جوانان روستایی به زندگی در روستاها و مانع از مهاجرت‌های نابهنگام و خطرناک آنان به شهرها شود. به همین دلیل یکی از مهم‌ترین وظایف دولتمردان آگاهی از این نیازها و امیال و تلاش در جهت دستیابی جوانان به این مقصود است (افتخاری و محمدی سلیمانی، ۱۳۸۱؛ ارتیاعی و همکاران، ۱۳۸۸).

ثریا آستین‌فشان و همکاران ——— بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

تعلق خاطر را می‌توان نوعی وابستگی و دل‌بستگی تعریف کرد که در آن عوامل متعددی دخیل‌اند. تعلق خاطر را از دیدگاه جوان روستایی می‌توان این‌گونه تعریف کرد: میزان تعلق که جوان روستایی به جامعه خود دارد، یا دوستی‌ها و انجمن‌هایی که با افراد دیگر در جامعه دارد و برنامه‌ریزی‌های جامعه خود را بر مسائل و برنامه‌های شخصی ترجیح می‌دهد. تعلق خاطر فرد به جامعه روستایی معادل است با میزان وفاداری به جامعه روستایی و تعداد افرادی که در جامعه شبیه او هستند و مانند او زندگی می‌کنند. هنگامی که فرد میزان تصدیق و اجماع نظر میان افراد جامعه خود را بسیار بالا می‌بیند، دل‌بستگی او به جامعه زیاد می‌شود. در درجه آخر نیز میزان موفقیت جامعه برای فرد بسیار مهم می‌شود و همه این عوامل در کنار هم میزان تعلق خاطر جوان روستایی را به زندگی روستایی و محیط زندگی خود می‌سنجد و در او وابستگی و دل‌بستگی به محیط را به وجود می‌آورد (Theodori, 2004). اما مقوله رضامندی با تعلق خاطر تفاوت بسیار دارد. تعلق خاطر بعدی از غرور و حیثیت و میزان تعهد شخص را در جامعه خود نشان می‌دهد؛ اما رضامندی از جامعه می‌تواند در ابعاد مختلف سیاسی و اقتصادی و اجتماعی باشد و شخص حساسیت چندانی در خصوص آن ندارد. رضامندی از جامعه و زندگی در جوامع روستایی برای جوان روستایی می‌تواند شامل این موارد باشد: میزان دسترسی به برنامه‌ها و امکانات تفریحی، برنامه‌هایی برای جوانان روستایی، خدمات بهداشتی و پزشکی، ایجاد محیطی امن برای به دست آوردن درآمد کافی یا امکاناتی برای خرید، ظاهر فیزیکی کل جامعه، و امکانات کلی که باید در جامعه روستایی وجود داشته باشد (دیلمی، ۱۳۸۹؛ Theodori, 2004).

بنابراین با توجه به وضعیت کنونی روستاها و میزان مهاجرت روستاییان و به خصوص نسل جوان باید تمهیداتی در جهت حفظ این سرمایه‌ها در محیط‌های روستایی اندیشید. پژوهش حاضر با مطالعه جوانان روستایی کرمانشاه می‌کوشد به این پرسش پاسخ دهد که آیا تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی می‌تواند بر میزان مشارکت جوانان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی تأثیر بگذارد.

- برای دستیابی به هدف کلی گفته‌شده، اهداف اختصاصی زیر دنبال می‌شوند:
- بررسی میزان تعلق خاطر جوانان روستایی به محیط روستا و زندگی روستایی؛
  - بررسی میزان رضایت جوانان روستایی از محیط روستا و زندگی روستایی؛
  - بررسی میزان مشارکت جوانان روستایی در کارهای کشاورزی؛ و
  - تأثیر رضامندی و تعلق اجتماعی به وضعیت زندگی بر میزان مشارکت در کارهای کشاورزی.

پیشینه

پورسینا و همکاران (۱۳۸۹) نشان می‌دهند که ۷۸/۸ درصد از جوانان روستایی به حرفه کشاورزی به‌عنوان شغل آینده نگاه نمی‌کنند و به‌رغم داشتن علاقه و نگرش مثبت، انگیزه کافی برای اشتغال به حرفه کشاورزی ندارند. در این بررسی، عواملی نظیر کم‌درآمدبودن، پرزحمت‌بودن، و آینده شغلی نامطمئن حرفه کشاورزی مؤثرترین عوامل کاهنده انگیزه و تمایل جوانان روستایی به حرفه کشاورزی به‌شمار می‌آیند، که این نتایج با دستاوردهای مطالعات رضانیان (۱۳۸۰)، علی‌بیگی (۱۳۸۷)، و غفاری و ترکی هرچگانی (۱۳۸۹) هم‌سوست.

براساس مطالعات علی‌بیگی (۱۳۸۷)، میزان سرمایه مادی خانواده‌های روستایی — شامل زمین کشاورزی، دام و ماشین‌های کشاورزی — از جمله عوامل انتخاب شغل کشاورزی و گرایش جوانان به شغل کشاورزی بود. بنابراین، در خانواده‌های دارای سرمایه مادی بیشتر در روستا، جوانان نگرش مثبت‌تری به شغل کشاورزی دارند. رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷) نشان دادند که جوانان روستایی کیفیت زندگی خود را به دو صورت نیازهای انسانی و احساس ذهنی درک می‌کنند. نیازهای انسانی که نیازهای اولیه را نیز دربر می‌گیرد، شامل مواردی چون: امرارمعاش، پیشرفت، به‌زیستی، تولیدمثل و رشد است. احساس ذهنی مقوله‌ای بسیار فراتر از این موضوع است و با هویت‌یابی و نوعی احساس درونی افراد سروکار دارد، که شامل مواردی همچون تعلق خاطر، رضایت از زندگی و شادکامی است. بر این اساس می‌توان میزان مشارکت جوانان را

ثریا آستین‌فشان و همکاران ——— بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

در کارهای کشاورزی براساس مقوله احساس ذهنی و اینکه تا چه حد موجب افزایش مشارکت جوانان در کارهای کشاورزی می‌شود، بررسی کرد. مقوله احساس ذهنی نوعی غرور و تعلق خاطر به سرزمین خود و رضایت را دربر می‌گیرد و می‌تواند جوانان روستایی را به زندگی در محیط روستا و مشارکت در کارهای کشاورزی ترغیب کند (همان، ۱۳۸۷).

رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷) و شهبایی (۱۳۸۸) به نقل از خسروی در مورد زندگی در روستا این‌گونه اظهار نظر می‌کنند: عشق و تعهد به زندگی روستایی و زمین از ویژگی‌های روحی و اصلی و مهم کشاورزان و روستاییان به‌شمار می‌رود. امروزه عوامل اقتصادی و درآمد بیشتر در شهرها و وجود جاذبه‌های شهری عشق آنان را به زمین و تعلقات روستایی کاهش داده و موجب مهاجرت آنان به شهرها شده است. مهاجرت دهقانان و روستاییان به شهرها و ترک زمین‌های زراعی‌شان بیشتر جنبه اقتصادی و مادی دارد و پیداکردن ایستارهای مثبت در خصوص مهاجرت نیز از این امر ناشی می‌شود.

در مطالعه‌ای که آقاسی‌زاده (۱۳۸۴) با نام «مهم‌ترین عوامل عدم‌گرایش جوانان به کار کشاورزی» انجام داده است، این عوامل بیشترین اولویت را داشتند: سختی کار کشاورزی، آینده شغلی نامناسب، درآمد کم، کمبود امکانات لازم برای کشاورزی، نبود امکانات در روستا، بی‌توجهی جامعه به کشاورزی، بی‌توجهی سیاست‌گذاران و دولت به کشاورزی، و بی‌علاقگی جوانان روستایی به کشاورزی.

براساس مطالعات رمضانیان (۱۳۸۰)، جمعیت شاغل در بخش کشاورزی سالخورده شده و مهاجرت از روستاها به شهرها مهم‌ترین عامل گرایش‌نداشتن جوانان به کارهای کشاورزی است. مهم‌ترین عوامل گرایش‌نداشتن جوانان به شغل کشاورزی را می‌توان چنین برشمرد: سرمایه‌گذاری ناکافی در مناطق روستایی و کشاورزی، نبود جاذبه‌های چشمگیر برای جوانان روستایی، سخت و طاقت‌فرسای بودن فعالیت‌های کشاورزی، و نبود نظام تأمین اجتماعی در مناطق روستایی که در نتیجه آن نوعی احساس ناامنی برای روستاییان و کشاورزان به‌وجود می‌آید.

اسکندری (۱۳۷۸) در پژوهشی با نام «بررسی عوامل مؤثر در ایجاد انگیزه جهت اشتغال جوانان»، عوامل مؤثر در ایجاد علاقه‌مندی و اشتغال در فعالیتهای کشاورزی را ارزیابی کرد. براساس تحقیق وی، میزان زمین زراعی و سطح تجربه جوانان در زمینه کشاورزی از جمله عواملی هستند که نقش مؤثری در ایجاد انگیزه برای جوانان روستایی به‌منظور اشتغال در بخش کشاورزی دارند.

شفیع‌زاده (۱۳۷۵) طرح تأسیس باشگاه‌های جوانان روستایی با هدف سازماندهی نیروهای پرتوان جوان در مناطق روستایی را یکی از الگوهای مناسب در زمینه‌های مختلف آموزش کشاورزی، فرهنگی، ورزشی و مذهبی می‌داند. وی مهم‌ترین اهداف باشگاه جوانان روستایی را چنین برمی‌شمرد: رشد رهبری در جوانان روستایی از طریق ترغیب به مشارکت در فعالیتهای گروهی؛ هدایت جوانان روستایی از طریق فعالیتهای جوانان در برنامه‌های مختلف ترویجی؛ ایجاد مهارت‌های فنی بین جوانان روستایی به‌منظور بهره‌گیری از فناوری‌های نوین؛ ترغیب و کسب مشارکت‌های مردمی در هدایت فعالیتهای جوانان روستایی؛ و ایجاد زمینه‌های لازم و مطلوب برای فراهم‌آوردن شرایط به‌منظور اشتغال در مناطق روستایی.

براساس اظهارات نامانگا نگوگی رئیس اتحادیه انقلاب سبز در آفریقا، ۶۰ درصد جمعیت آفریقا در مناطق روستایی سکونت دارند و جوانان بخش اعظمی از آن را تشکیل می‌دهند. مشارکت ضعیف جوانان در امور کشاورزی می‌تواند تهدیدی جدی برای آینده کشاورزی و دگرگونی اقتصاد روستایی در این قاره باشد (Ghana News Agency, 2012).

مانگال^۲ (۲۰۰۹) در مطالعه‌ای با نام «فعالیت‌های مناسب جوانان در کشاورزی» نشان داد که مشارکت جوانان در امور کشاورزی کافی نیست، اگرچه این دسته از افراد سازنده‌ترین افراد

---

۱. خبرگزاری غنا

2. Mangal

ثریا آستین‌فشان و همکاران ——— بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

جامعه قلمداد می‌شوند. کشاورزی که از ارکان هر جامعه‌ای است، فقط معدودی از جوانان را در خود جای داده و مشارکت جوانان در کشاورزی تابع معکوس شده است.

الوجاید^۱ (۲۰۰۸) در پژوهشی با نام «نگرش جوانان روستایی در زمینه پروژه‌های توسعه»، جوانان روستایی را رکنی بسیار مهم در توسعه روستایی ارزیابی می‌کند. براساس نتایج تحقیق وی، بین نگرش و میزان مشارکت جوانان روستایی در زمینه پروژه‌های توسعه روستایی رابطه معناداری وجود دارد.

رای^۲ (۲۰۰۶) در بررسی متغیرهای مؤثر بر نوع تصورات جوانان روستایی از روستا، به این نتیجه رسید که جوانان دارای نگرش مثبت به روستا از خانواده‌های با درآمد و سطح تحصیلات و فرهنگ بالا بودند. به عبارتی روستا برای افراد سرمایه‌دار و تحصیل کرده دل‌پذیرتر و مناسب‌تر بوده است تا برای دیگران. فرزندان کسانی که شغل پدرشان کشاورزی بوده است، نگرش مثبتی به روستا داشتند. نگرش جوانان روستایی موفق در تحصیل، درمقایسه با جوانان روستایی دارای موفقیت تحصیلی پایین، و تصورات پسران جوان درمقایسه با دختران روستایی مثبت‌تر بود. درضمن، جوانانی که مدتی از زندگی خود را در شهرها بودند درمقایسه با کسانی که تمام عمرشان را در روستا بزرگ شده بودند، نگرش منفی به روستا داشتند.

فری^۳ (۲۰۰۶) معتقد است نظام اجتماعی، خانواده و مدرسه در مناطق روستایی نقش مهمی در انتخاب شغل از سوی جوانان دارند. نظام‌های مذکور با ایجاد انگیزه و فراهم‌آوردن شرایط فکری مناسب در جوانان روستایی می‌توانند نقش سازنده‌ای در جذب جوانان روستایی به فعالیت‌های کشاورزی داشته باشند.

براساس مطالعه صدیقی (۲۰۰۵)، بین موقعیت اقتصادی خانواده، میزان زمین زراعی، مکانیزاسیون و نگرش جوانان روستایی به فعالیت‌های کشاورزی رابطه مثبت و معناداری وجود

---

1. Olujide
2. Rye
3. Ferry

دارد. با توجه به نتایج مطالعه وی می‌توان دریافت ویژگی‌های اقتصادی افراد مطالعه‌شده از عوامل مهم و ضروری مؤثر بر نگرش جوانان روستایی برای کار در این مناطق است. باجما^۱ و همکارانش (۲۰۰۲)، وجود شرایط آموزشی مناسب، موقعیت اقتصادی مطلوب و گسترش فعالیت‌های اجتماعی را در افزایش انگیزه جوانان روستایی برای ماندن در مناطق روستایی و اشتغال در بخش کشاورزی ضروری می‌دانند. به‌نقل از مالوری و سامر^۲ (۱۹۸۶)، ویژگی‌های کشاورزی از نگاه جوانان عبارت‌اند از: دوری از خانه، کار سخت و طاقت‌فرسا همراه با سلامتی جسمانی، مردانه، استقلال کاری، رنج‌آور، و بدون امنیت شغلی. آنها معتقدند که در این شغل، ثبات و امنیت وجود ندارد و امکان کسب درآمد زیاد فراهم نیست. در این مطالعه، جوانانی که شغل پدرشان کشاورزی بود، بیش از دیگران به داشتن شغل کشاورزی در آینده علاقه‌مند بودند؛ با این همه، فقط ۱۲ درصد از پاسخ‌دهندگان اعتقاد داشتند در آینده واقعاً کشاورز خواهند شد، که درصدی پایین به‌نظر می‌رسد. براساس مطالب پیش‌گفته می‌توان نتیجه گرفت که به‌طور کلی، جوانان روستایی مورد مطالعه در ایران و کشورهای دیگر، نگرش مساعدی به شغل کشاورزی ندارند. پژوهش حاضر به‌دنبال پاسخ‌گویی به این پرسش است که تعلق خاطر و میزان رضایت تا چه اندازه می‌تواند در میزان مشارکت جوانان روستایی کرمانشاه تأثیرگذار باشد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کمی، از نظر هدف از نوع کاربردی، و از لحاظ روش‌های دستیابی به حقایق و داده‌پردازی، از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری تحقیق، ۳۴۰۸۹ نفر جوانان روستاهای شهرستان کرمانشاه (۱۵ تا ۳۰ سال) بودند که با

---

1. Bajema
2. Mallory and Sommer

ثریا آستین‌فشان و همکاران ——— بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

استفاده از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای، ۲۵۰ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند، اما تعداد ۲۳۲ پرسشنامه درنهایت دریافت شد (جدول ۱). ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه بود و به‌منظور اطمینان از روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه، ۱۰ تن از اعضای هیئت علمی رشته‌های سنجش و اندازه‌گیری، جامعه‌شناسی روستایی، برنامه‌ریزی روستایی و ترویج کشاورزی و صاحب‌نظران و کارشناسان ستادی و صفی سازمان جهاد کشاورزی استان کرمانشاه پس از مطالعه عمیق سؤال‌ها و گویه‌های پرسشنامه نظر اصلاحی خود را اعلام کردند. پس از مصاحبه حضوری با این افراد و بحث و بررسی در مورد دیدگاه‌های مطرح‌شده، اصلاحات ضروری انجام شد. به‌منظور برآورد پایایی پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. برای این منظور، ۳۰ نسخه از پرسشنامه را بخشی از جامعه آماری تحقیق تکمیل کردند و پس از داده‌پردازی، ضریب آلفای ۰/۸ محاسبه شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از ابزار SPSS انجام گرفت. در بخش آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از همبستگی و رگرسیون استفاده شد.

جدول ۱. تعداد اعضای جامعه آماری و نمونه انتخابی به تفکیک بخش

بخش	اعضای جامعه آماری	اعضای نمونه انتخابی
سرفیروزآباد	۵۲۵۲	۵۷
ماهیدشت	۴۳۳۴	۴۷
مرکزی	۲۴۵۰۳	۲۶۷
جمع کل	۳۴۰۸۹	۳۷۱

یافته‌ها

براساس جدول ۲ بیشترین فراوانی، مربوط به سطح تحصیلات دیپلم با ۸۰ نفر (۳۴/۵ درصد) است. جوانان با سطح تحصیلات راهنمایی (۲۲/۴ درصد) در رتبه دوم قرار دارند که نشان

پژوهش‌های روستایی ————— دوره ۶، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۴

می‌دهد سطح تحصیلات جوانان روستایی نسبتاً پایین است. همان‌گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، سطح تحصیلات ۸۲/۸ درصد از جوانان زیر دیپلم است.

جدول ۲. میزان تحصیلات پاسخ‌گویان

سطح سواد	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بی‌سواد	۱۸	۷/۸	۷/۸
ابتدایی	۴۲	۱۸/۱	۲۵/۹
راهنمایی	۵۲	۲۲/۴	۴۸/۳
دیپلم	۸۰	۳۴/۵	۸۲/۸
بالتر از دیپلم	۴۰	۱۷/۲	۱۰۰
کل	۲۳۲	۱۰۰	

منبع: یافته‌های تحقیق

بیشترین فراوانی افراد پاسخ‌گو، به گروه سنی ۲۰-۱۵ سال اختصاص دارد و جوانان ۲۰-۲۵ ساله در رده بعدی قرار گرفته‌اند. نتایج جدول ۳ نشان می‌دهند که ۸۷/۹۳ درصد از پاسخ‌گویان، کمتر از ۲۵ سال دارند.

جدول ۳. سن پاسخ‌گویان

سن پاسخ‌گویان (سال)	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱۵-۲۰	۱۰۴	۴۴/۸۳	۴۴/۸۳
۲۰-۲۵	۱۰۰	۴۳/۱	۸۷/۹۳
۲۵-۳۰	۸	۳/۴۵	۹۱/۳۸
بیش از ۳۰	۲۰	۸/۶۲	۱۰۰
کل	۲۳۲	۱۰۰	

منبع: یافته‌های تحقیق

ثریا آستین‌فشان و همکاران ——— بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

بررسی تعلق خاطر جوانان به روستاها

نتایج مربوط به تعلق خاطر جوانان به روستا در جدول ۴ آمده است. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، جوانان با مردم روستا صادق و به آنها وفادارند (میانگین = ۳/۸۲)، پیشرفت روستا برای آنها بسیار مهم است (میانگین = ۳/۷۳)، دوستی‌هایی که در روستا با دیگران دارند برای‌شان بسیار ارزشمند است (میانگین = ۳/۶۲) و فرهنگ‌های موجود در روستا را می‌پذیرند و به آنها اعتقاد دارند (میانگین = ۳/۵۲). اینها مهم‌ترین مسائلی بودند که باعث شده بود جوانان به روستاها تعلق خاطر داشته باشند. میانگین کل ۳/۳۴ و انحراف معیار کل نیز ۱/۱۵ بود و همان‌گونه که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود در مجموع می‌توان گفت تعلق خاطر جوانان به روستاها بیش از حد متوسط است.

جدول ۴. تعلق خاطر جوانان به روستا

انحراف معیار	میانگین	گویه
۱/۰۳	۳/۸۲	من با مردم این روستا صادق و به آنها وفادارم.
۱/۱۵	۳/۷۳	پیشرفت این روستا برای من بسیار مهم است.
۱/۱۸	۳/۶۲	دوستی‌هایی که من در روستا با دیگران دارم برایم بسیار ارزشمندند.
۱/۱۹	۳/۵۲	فرهنگ‌های موجود در این روستا مورد قبول من است و به آنها اعتقاد دارم.
۱/۱۰	۳/۴۹	به اینکه اهل این روستا هستم افتخار می‌کنم.
۱/۱۶	۳/۴۲	تصمیمات اهالی روستا در مورد بهبود وضعیت روستا، تصمیم من هم هست و من با آنها همکاری خواهم کرد.
۱/۲۵	۳/۳۴	به‌طور کلی من دل‌بستگی زیادی به روستایم دارم.
۱/۱۲	۳/۲۷	من دوست دارم فکر کنم که مثل بقیه اهالی روستا هستم و فرقی با آنها ندارم.
۱/۲۳	۳/۱۶	اگر نیاز به مشاوره داشته باشم حتماً به فردی در روستای خودم مراجعه می‌کنم.
۱/۱۴	۳/۱۴	من فکر می‌کنم که با نظر اهالی روستا در مورد زندگی موافق هستم.
۱/۲۲	۳/۰۶	من تصمیم دارم تا سالیان طولانی در این روستا بمانم.
۱/۱۱	۲/۵۶	اگر فرصتی پیش آید از این روستا خواهم رفت.
۱/۱۵	۳/۳۴	کل

مقیاس‌ها: کاملاً مخالفم = ۱، مخالفم = ۲، نظری ندارم = ۳، موافقم = ۴، کاملاً موافقم = ۵
منبع: یافته‌های تحقیق

بررسی میزان رضایت جوانان از امکانات روستاها

براساس اطلاعات جدول ۵، میزان رضایت از دسترسی به نهاده‌ها و ماشین‌آلات کشاورزی (میانگین ۳/۱۸)، میزان رضایت از امکانات آموزشی (میانگین ۳/۱۰)، ساده‌زیستی در روستا و عدم وابستگی به تجمعات شهری (میانگین ۳/۰۸) و رضایت از خدمات بهداشتی-درمانی (میانگین ۳/۰۷) در اولویت‌های نخست قرار گرفتند. گویه‌های خدمات زیربنایی از قبیل آب، برق و تلفن (میانگین ۲/۹۸)، شرایط آسان ازدواج در روستا (میانگین ۲/۹۵)، دسترسی به خدمات آموزشی ترویجی (میانگین ۲/۸۳)، و فروشگاه‌های محلی (میانگین ۲/۷۷) در رده‌های بعدی قرار دارند. با توجه به نتایج جدول ۵ در مجموع می‌توان گفت که میزان رضایت جوانان از امکانات روستا در سطح متوسطی قرار دارد.

جدول ۵. میزان رضایت جوانان از امکانات روستا

انحراف معیار	میانگین	گویه
۰/۹۸	۳/۱۸	دسترسی به نهاده‌ها و ماشین‌آلات کشاورزی
۰/۹۵	۳/۱۰	امکانات آموزشی
۱/۰۶	۳/۰۸	ساده‌زیستی در روستا و عدم وابستگی به تجمعات شهری
۱/۰۵	۳/۰۷	خدمات بهداشتی - درمانی روستا
۱/۰۵	۲/۹۸	خدمات زیربنایی از قبیل آب، برق و تلفن
۱/۰۷	۲/۹۵	شرایط آسان ازدواج در روستا
۱/۰۹	۲/۸۳	دسترسی به خدمات آموزشی ترویجی
۱/۰۱	۲/۷۷	فروشگاه‌های محلی
۱/۰۱	۲/۶۳	فرصت‌های اشتغال در روستا
۱/۱۱	۲/۴۶	امکانات تفریحی و سرگرمی
۱/۰۳	۲/۹۰	میانگین و انحراف معیار کل

مقیاس‌ها: کاملاً ناراضی = ۱، ناراضی = ۲، تاحدودی راضی = ۳، راضی = ۴، کاملاً راضی = ۵

منبع: یافته‌های تحقیق

ثریا آستین‌فشان و همکاران ——— بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

بررسی میزان مشارکت جوانان در فعالیت‌های کشاورزی

نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر درخصوص میزان مشارکت جوانان در فعالیت‌های کشاورزی در جدول ۶ نشان داده شده‌اند. بیشترین میزان مشارکت جوانان در فعالیت‌هایی نظیر حمل وسایل کشاورزی به مزرعه (میانگین = ۴/۰۱)، آماده‌سازی زمین (میانگین = ۳/۷۵)، درو (میانگین = ۳/۷۲)، خرمن کردن (میانگین = ۳/۶۱)، وجین کردن مزرعه (میانگین = ۳/۵۶)، مبارزه با آفات (میانگین = ۳/۵۵)، بذرپاشی (میانگین = ۳/۵۵)، انتقال محصول به انبار (میانگین = ۳/۵۵)، قطعه‌بندی (میانگین = ۳/۵۵)، شخم (میانگین = ۳/۵۴) و تسطیح زمین (میانگین = ۳/۵۱) مشاهده می‌شود.

جدول ۶. میزان مشارکت جوانان در فعالیت‌های کشاورزی

انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱/۷۳	۳/۳۱	چرای دام
۱/۴۹	۳/۲۷	جمع‌آوری علوفه
۱/۴۵	۳/۱۰	خشک‌کردن علوفه در مزرعه
۱/۶۲	۲/۷۱	شیردوشی
۱/۶۶	۲/۸۳	تمیزکردن جایگاه نگهداری دام‌ها
۱/۵۵	۲/۸۱	ضدعفونی کردن جایگاه نگهداری دام‌ها
۱/۶۸	۳/۱۹	علوفه‌دادن به دام‌ها
۱/۷۷	۳/۳۵	مراقبت از گوساله و بره در زمان شیرخوارگی
۱/۶۹	۳/۳۶	آب‌دادن به دام‌ها
۱/۵۸	۳/۲۶	حمل علوفه از مزرعه به خانه
۱/۶۲	۲/۸۲	کمک به زایمان دام‌ها
۱/۵۴	۲/۷۸	چیدن پشم گوسفندان
۱/۶۸	۳/۰۲	واکسیناسیون دام‌ها
۱/۶۰	۲/۹۵	فروش پشم و شیر دام‌ها
۱/۵۱	۲/۶۳	برداشت مو و الیاف بز
۱/۶۳	۲/۹۱	احداث پرچین و حصار برای دام و طیور
۱/۵۴	۲/۴۸	پشم‌ریسی

ادامه جدول ۶. میزان مشارکت جوانان در فعالیتهای کشاورزی

انحراف معیار	میانگین	گوبه‌ها
۱/۵۳	۲/۷۷	تبدیل شیر به فرآورده‌های لبنی و فروش آنها
۱/۷۶	۳/۲۲	تعمیر جایگاه دام
۱/۶۱	۳/۰۳	کنترل حساب‌های دام‌داری
۱/۵۶	۲/۹۶	ضد عفونی کردن بذر
۱/۷۰	۴/۰۱	حمل وسایل کشاورزی به مزرعه
۱/۴۸	۳/۷۵	آماده‌سازی زمین
۱/۵۸	۳/۵۵	قطعه‌بندی
۱/۴۸	۳/۵۱	تسطیح زمین
۱/۶۰	۳/۴۸	زه‌کشی
۱/۵۰	۳/۳۷	کانال‌کشی
۱/۶۶	۳/۵۴	شخم
۱/۶۲	۳/۱۹	دیسک
۱/۶۴	۳/۱۷	بوجاری بذر
۱/۶۷	۳/۵۵	بذرپاشی
۱/۶۳	۳/۴۹	کودپاشی
۱/۶۰	۳/۲۹	نشاکاری
۱/۵۱	۳/۵۶	وجین کردن مزرعه
۱/۵۱	۳/۱۴	سله‌شکنی
۱/۵۹	۳/۵۵	مبارزه با آفات
۱/۷۱	۳/۴۰	بازاریابی محصول
۱/۶۸	۳/۷۲	درو
۱/۵۲	۳/۳۴	بسته‌بندی محصول
۱/۵۳	۳/۶۱	خرمن کردن
۱/۵۷	۳/۵۵	انتقال محصول به انبار
۱/۵۹	۳/۴۵	نگهداری محصول
۱/۷۰	۲/۹۳	اسپار باغ
۱/۶۴	۲/۸۶	گودبرداری
۱/۷۱	۳/۱۸	مخلوط کردن کود با خاک
۱/۸۶	۳/۲۸	کاشت نهال

ثریا آستین‌فشان و همکاران ——— بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

ادامه جدول ۶. میزان مشارکت جوانان در فعالیتهای کشاورزی

انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱/۸۶	۳/۲۶	ایجاد نهر در اطراف نهال برای نگهداری آب
۱/۸۲	۳/۱۱	وجین کردن علف‌های هرز اطراف نهال
۱/۸۱	۳/۱۸	هرس نهال
۱/۶۳	۲/۹۲	تنک کردن میوه
۱/۷۸	۳/۰۸	سم‌پاشی
۱/۸۴	۲/۹۴	جدا کردن میوه‌های درجه ۱ از درجه ۲ و ۳
۱/۷۷	۳/۱۴	آبیاری
۱/۶۴	۲/۸۱	درست کردن جوی و پشته
۱/۷۰	۲/۶۱	جوجه‌کشی
۱/۷۲	۳/۰۴	جمع کردن تخم‌مرغ‌ها
۱/۶۶	۳/۱۸	آب‌گذاشتن برای طیور
۱/۶۹	۳/۲۷	دانه‌دادن به طیور
۱/۸۰	۳/۱۱	درآوردن طیور در صبح و جاکردن آنها در شب

منبع: یافته‌های تحقیق

بررسی ارتباط بین تعلق خاطر و رضایت از امکانات روستاها با میزان مشارکت جوانان

در فعالیتهای کشاورزی

به‌منظور بررسی ارتباط میان میزان تعلق خاطر و رضایت جوانان از روستاها و میزان مشارکت آنان در فعالیتهای کشاورزی، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، رابطه مثبت و معناداری بین میزان رضایت جوانان از امکانات روستا و میزان مشارکت آنان در فعالیتهای کشاورزی وجود دارد ($r=0/266$, $p=0/009$). همچنین رابطه مثبت و معناداری بین تعلق خاطر جوانان به روستا و میزان مشارکت آنان در فعالیتهای کشاورزی وجود دارد ($r=0/175$, $p=0/007$).

جدول ۷. ارتباط بین میزان رضایت و تعلق خاطر جوانان به روستاها و میزان مشارکت آنان در فعالیتهای کشاورزی

متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	Sig
رضایت	۰/۲۶۶	۰/۰۰۹
تعلق خاطر	۰/۱۷۵	۰/۰۰۷

منبع: یافته‌های تحقیق

تأثیر رضامندی از وضعیت زندگی و تعلق اجتماعی بر میزان مشارکت در کارهای کشاورزی

به‌منظور تعیین میزان تأثیر متغیرهای مستقل بر وابسته از رگرسیون استفاده شد. متغیر وابسته در اینجا میزان مشارکت در فعالیتهای کشاورزی و متغیرهای مستقل میزان رضایت از امکانات روستا و تعلق خاطر به روستاها هستند. همان‌گونه که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، شدت رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته (ضریب همبستگی چندگانه) ۶۶ درصد است. ضریب تعیین نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل توان تبیین ۴۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته -یعنی میزان مشارکت در فعالیتهای کشاورزی- را دارند. بر اساس مندرجات جدول ۸ مشاهده می‌شود که تأثیر میزان رضایت و تعلق خاطر بر میزان مشارکت در فعالیتهای کشاورزی تأثیر مثبت و معناداری داشته است؛ یعنی با افزایش رضایت از امکانات روستا و تعلق خاطر به روستاها میزان مشارکت آنان نیز در فعالیتهای کشاورزی افزایش معناداری پیدا کرده است. این تأثیر در سطح ۵ درصد معنادار است، یعنی به احتمال ۹۵ درصد می‌توان گفت که این دو متغیر در سطح میزان مشارکت جوانان مؤثرند.

براساس جدول ۸، معادله رگرسیون میزان مشارکت پژوهش حاضر را می‌توان به‌صورت رابطه (۱) نوشت.

$$Y = 23/05 + 0/45 (X_1) + 0/93 (X_2) \quad \text{رابطه (۱)}$$

ثریا آستین‌فشان و همکاران ——— بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

جدول ۸. جدول ضرایب متغیرهای مستقل

متغیر	مقدار B	بتا	t	Sig
ضریب ثابت	۲۳/۰۵	-	۰/۶۳۸	۰/۵
رضایت	۰/۴۵	۰/۲۲	۲/۲۲	۰/۰۲
تعلق خاطر	۰/۹۳	۰/۱۳	۱/۳۴	۰/۰۰۱
	Ad R ₂ = ۰/۳۸	R ₂ = ۰/۴۳	R= ۰/۶۶	

منبع: یافته‌های تحقیق

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف کلی پژوهش حاضر بررسی میزان رضایت و تعلق خاطر جوانان به روستاها و میزان مشارکت آنان در فعالیتهای کشاورزی شهرستان کرمانشاه بود. همان‌طور که در یافته‌ها ملاحظه شد، بالاترین سطح تحصیلات جوانان، دیپلم بود (۳۴/۵ درصد)، که نشان می‌دهد هنوز پس از گذشت سال‌ها، سطح سواد اکثر جوانان روستاها در سطح پایینی قرار دارد. از این رو پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران در برنامه‌های خود حداکثر توجه را به آموزش روستاها مبذول دارند.

یافته‌ها نشان دادند که بیشترین فراوانی به گروه سنی ۲۰ - ۱۵ سال اختصاص دارد. با توجه به جوان بودن روستاها، زمینه آموزش‌های عمومی برای آنان باید کاملاً مهیا باشد تا با فرهنگ روستاها و محیط روستاها کاملاً آشنا شوند و با آن سازگاری یابند و به آن تعلق خاطر داشته باشند. با توجه به حساس بودن جوانان در این سنین، لازم است آموزش‌هایی از طریق خانواده آنان، آموزش و پرورش، و برگزاری کلاس‌های آموزشی صورت گیرد تا در این دوره حساس زندگی منحرف نشوند و اوقات‌شان را در مشارکت در فعالیتهای کشاورزی و کمک به خانواده سپری کنند.

نتایج داده‌ها نشان می‌دهند که میزان تعلق خاطر جوانان به روستاها در سطح متوسطی قرار دارد. جوانان مطرح کردند که با مردم روستا صادق و به آنها وفادارند، پیشرفت روستا برای‌شان

بسیار مهم است، دوستی‌هایی در روستا با دیگران دارند که برای‌شان بسیار ارزشمند است و فرهنگ‌های موجود در روستا را قبول و به آنها اعتقاد دارند. این نتایج بیان می‌کنند که هنوز جوانان در روستاها سرمایه‌هایی دارند (نظیر تعهد، وفاداری، صداقت، دوستی و فرهنگ روستا) که برای‌شان بسیار ارزشمند است. از این رو پیشنهاد می‌شود که با حفظ احترام به این عقاید، شرایط و امکانات لازم برای جوانان در روستاها فراهم شود تا ضمن حفظ این وابستگی‌ها، جوانان به مشارکت در فعالیتهای کشاورزی و ادامه زندگی در روستاها علاقه‌مند شوند.

به‌طور کلی جوانان از امکانات روستاها و از جمله امکانات آموزشی و خدمات بهداشتی-درمانی رضایت متوسطی دارند. نتیجه حاصل از متوسط‌بودن رضایت جوانان از امکانات روستاها با نتیجه مطالعه قهاری (۱۳۷۷) با نام «بررسی دافعه‌های روستایی و سنجش نگرش جوانان روستایی نسبت به شهر و زندگی شهری» هم‌خوانی دارد. بنابراین مسئولان توسعه روستایی باید به این فکر باشند که با فراهم کردن هرچه بیشتر امکانات مورد نیاز روستاها - به‌ویژه امکانات مورد نیاز جوانان روستایی- به مشارکت‌دادن جوانان در امور کشاورزی و ماندگاری در روستاها کمک کنند.

بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده، بیشترین مشارکت جوانان در فعالیتهای کشاورزی در زمینه زراعت بوده است. از این رو شایسته است که جوانان در دیگر زمینه‌ها نیز مشارکت داشته باشند و این تحول نیازمند آگاهی و آموزش است. پیشنهاد می‌شود که مسئولان با برگزاری کلاس‌های آموزشی ضمن آگاهی‌دادن به جوانان در زمینه میزان اهمیت نقش آنان در فعالیتهای کشاورزی، آنها را با دیگر زمینه‌های فعالیت روستایی آشنا و به مشارکت در آن زمینه‌ها تشویق کنند.

همان‌طور که گفته شد، رابطه مثبت و معناداری بین میزان رضایت و تعلق خاطر جوانان به روستاها با میزان مشارکت آنها در فعالیتهای کشاورزی وجود دارد. نتایج این مطالعه با نتایج پژوهش این افراد هم‌خوانی دارد: افتخاری و محمدی سلیمانی (۱۳۸۱) با نام «عوامل مؤثر بر

ثریا آستین‌فشان و همکاران ——— بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

میزان مشارکت جوانان و نوجوانان روستایی در برنامه‌ریزی توسعه با تأکید بر عوامل مکانی - فضایی؛ نمونه موردی: شهرستان کرمان»، رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷) با نام «سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی» و چیذری و همکاران (۱۳۸۸) با نام «نقش ویژگی‌های ارتباطی و اقتصادی پیرامون مشارکت توسعه کشاورزی و برنامه‌های ترویجی؛ مطالعه موردی شهرستان کرمانشاه».

پیشنهاد می‌شود شرایطی فراهم گردد تا میزان رضایت جوانان از امکانات روستاها بهبود یابد و به دنبال آن، تعلق خاطر جوانان به روستاها بیشتر شود. بدین ترتیب میزان مشارکت جوانان در فعالیت‌های کشاورزی افزایش می‌یابد.

منابع

- آفاسی‌زاده، ف.، ۱۳۸۴، جوانان روستایی و کشاورزی، آموزش کشاورزی، کرج.
- ارتیاعی، ف.، چیذری، م.، محسنی، ا.، ۱۳۸۸، نقش ویژگی‌های ارتباطی و اقتصادی پیرامون مشارکت در توسعه کشاورزی و برنامه‌های ترویجی: مطالعه موردی شهرستان کرمانشاه، تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، شماره ۳، صص. ۳۷-۳۱.
- اسکندری، ج.، ۱۳۷۸، بررسی عوامل مؤثر بر ایجاد انگیزه جهت اشتغال جوانان روستایی در فعالیت کشاورزی در استان اصفهان، طرح مشترک مدیریت آموزش و ترویج سازمان کشاورزی و دفتر مطالعات معاونت ترویج، سازمان کشاورزی استان اصفهان.
- افتخاری، ع.ر.، محمدی سلیمانی، م.، ۱۳۸۱، عوامل مؤثر بر میزان مشارکت جوانان و نوجوانان روستایی در برنامه‌ریزی توسعه با تأکید بر عوامل مکانی - فضایی؛ نمونه موردی: شهرستان کرمان، مجله مدرس علوم انسانی، شماره ۲۷، صص. ۳۶-۱۱.
- ایمنی، س.، ۱۳۸۷، ضرورت توسعه روستایی و نقش آن در توسعه ملی، فصلنامه رویش، سال پنجم، شماره ۱۸، تابستان ۱۳۸۶.

پورسینا، م.، چیدری، م.، فرج‌الله حسینی، ج.، طهماسبی، م.، ۱۳۸۹، عوامل مؤثر بر میزان انگیزه جوانان روستایی برای اشتغال به حرفه کشاورزی؛ مطالعه موردی: روستاهای شهرستان کلاردشت، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۳، صص. ۳۱-۴۹.

دیلمی، م. ج.، ۱۳۸۹، مقایسه وضعیت مشارکت اجتماعی در جوامع شهری و روستایی، قابل دسترس در: www.dehkadeh-jahani.blogfa.com.

رضوانی، م.ر.، منصوریان، ح.، ۱۳۸۷، سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی، روستا و توسعه، شماره ۳، صص. ۱-۲۶.

رمضانیان، م.، ۱۳۸۰، سالخوردگی جمعیت شاغل در بخش کشاورزی ایران دلایل و پیامدها، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۳۶، صص. ۲۰۷-۲۳۵.

شفیع‌زاده، ن.، ۱۳۷۵، جوانان روستایی امیدهای آینده‌بخش کشاورزی، فصلنامه مروج، شماره ۱، صص. ۴۰-۴۳.

شهبابی، س.، ۱۳۸۸، تحلیلی بر ارزش‌های اجتماعی جوانان مناطق روستایی اصفهان و عوامل مؤثر بر آن، مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای، شماره ۱، صص. ۷۷-۱۰۶.

علی‌بیگی، ا.ج.، ۱۳۸۷، جوانان روستایی شهرستان کرمانشاه و چالش انتخاب شغل کشاورزی، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۱، صص. ۵۹-۷۶.

غفاری، ر.، ترکی هرچگانی، م.، ۱۳۸۹، تحلیلی بر عوامل مؤثر در مهاجرت جوانان روستایی به شهر؛ مورد پژوهشی: روستای صادق آباد از توابع بخش سامان در استان چهارمحال و بختیاری، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۲، صص. ۹۱-۱۰۲.

قهاری، ح.، ۱۳۷۷، بررسی دافعه‌های روستایی و سنجش نگرش جوانان روستایی نسبت به شهر و زندگی شهری، مجله جهاد، سال ۱۸، شماره ۲۱۱-۲۱۰، صص. ۶۸-۷۰.

Bajema, D.H., Miller, W.W. & Williams, D.L., 2002, **Aspirations of Rural Youth**, Journal of Agricultural Education, 43(3), PP. 61-71.

Ferry, N.M., 2006, **Factors Influencing Career Choices of Adolescents and Young Adults in Rural Pennsylvania**, Journal of Extension, 44(3), PP. 36-40.

Ghana News Agency, 2012, **Making Agriculture Attractive to the Youth**, Tuesday, March 20.

ثريا آستين فشان و همکاران _____ بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت ...

- Mangal H., 2009, **Best Practices for Youth in Agriculture: The Barbados, Grenada and Saint Lucia Experience**, Final report.
- Mallory, M.E. and Sommer, R., 1986, **Student Images of Agriculture: Survey highlights and recommendations**, Journal of Agricultural Education, 27(2), PP. 15-17.
- Olujide, M.G., 2008, **Attitude of Youth towards Rural Development Projects in Lagos State, Nigeria**, Retrieved from <http://www.krepublishers.com/2008/JSS-17-2-163-08-586>.
- Rye, J.F., 2006, **Rural Youth's Images of the Rural**, Journal of rural studies, 22(4), PP. 409-421.
- Sadighi, H., 2005, **Perceptions of Rural Youth on Agricultural Profession: Implication for extension programming**, Proceeding of the 22nd Annual Conference Association for International Agricultural and Extension Education.
- Theodori, G., 2004, **Community Attachment, Satisfaction, and Action**, Journal of the Community Development Society, 35(2), PP. 73-86.